

самоврядування, науковими та освітніми установами; підготовка керівних кадрів і фахівців органів державного регіонального управління та місцевого самоврядування, регіональних підрозділів державних органів влади. У свою чергу, це сприяє розвитку пріоритетних сфер суспільної діяльності, наприклад, поліпшенню якості життя населення, збільшенню тривалості життя, розвитку регіональної економіки, формуванню сприятливої демографічної обстановки.

Список літератури:

1. Чечель О.М. Економічна безпека в контексті державної економічної політики України / О.М. Чечель // Науковий Вісник Донбаської державної машинобудівної академії: зб. наук. праць. – Донецьк. – 2009. – № 1 (4Е). – С. 301–308.
2. Козоріз М. Регіональна політика сприяння розвитку підприємництва / М. Козоріз // Регіональна економіка. — 1996. — №1-2. — С. 24-32.
3. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география / Э.Б. Алаев. — М.: Мысль, 1983. – 245 с.
4. Гончарук Т.І. Методологія конкурентоспроможності: досвід теорії та теорія досвіду / Т.І. Гончарук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [HTTP://LIB.UABS.EDU.UA/LIBRARY/ARTICLE/HONCHARUK_4.PDF](http://lib.uabs.edu.ua/library/article/honcharuk_4.pdf) .
5. Войнаренко М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні / М. Войнаренко // Економіст. – 2000. – №1. – С. 29 – 33.

АСИМЕТРІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР

*Шпак А.Д., аспірант кафедри обліку і аудиту,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Аналіз виникнення просторової асиметрії розвитку регіонів обумовлений проблематикою реалізування загальнодержавної регіональної політики та соціально-економічних перетворень в країні, недосконалістю функціонування загальнонаціонального ринку, розвитком регіональних криз на тлі виокремлення депресивних територій й міжрегіональних конфліктів, дезінтеграції національної економіки, послаблення цілісності суспільства і держави тощо. Все це обумовлює актуальність дослідження даного питання, а також формування системи ефективних засобів та заходів для мінімізування регіональних асиметрій розвитку.

В процесі посилення економічної інтеграції внутрішні та зовнішні регіони набувають діалектичної єдності та спільних якостей конгруентності, ієрархічності, динамічності, системності, відкритості та циклічності. Регіональна асиметрія являє собою процес диференціації локальних та глобальних територіальних таксономічних одиниць, який відбувається під впливом посилення нерівномірності руху факторів виробництва, конкуренції місцевих фірм і ТНК та реалізації компліментарної

різномірної (локальної, регіональної, національної та наднаціональної) політики долати диспропорційності соціально-економічного розвитку та забезпечення його сталості [1].

Враховуючи, що міжрегіональні асиметрії не є постійними і можуть змінюватися під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, державі необхідно не лише створювати умови для зростання і розвитку всього господарства та необхідних структурних зрушень, але й підтримувати певну однорідність розвитку регіонально-просторових систем. Звідси випливає два взаємопов'язаних завдання у забезпеченні регіонально-просторового розвитку економіки країни: зменшення міжрегіональних диспропорцій у рівнях соціально-економічних показників та забезпечення стійкого розвитку кожного регіону.

Варто відмітити, що асиметрія - це процес, що відображає деградацію територіальної системи, посилення якого обумовлює виникнення регіональних ризиків і утворення депресивних територій [2].

Дослідження просторової асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів ґрунтується на визначенні основних факторів, що визначально впливають на ситуацію в регіонах. Одні автори (А. Леш, Д. Сміт, А. Предель і Т. Паландер) пояснюють асиметрію нерівномірним розміщенням підприємств через близькість до ринків сировини, збуту й мінімізації оподаткування. Інші (Дж. Бортс, Х. Зиберт, Г. Мюрдаль і Дж. Кейнс) – вказують як основну причину виникнення асиметрії соціально-економічного розвитку диспропорційний розподіл серед регіонів таких факторів виробництва, як праця, земля й технології. Важливість підходів цих учених до пояснення причин асиметрії полягає в усвідомленні ними необхідності державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Узагальнено система факторів, що викликають нерівномірність соціального й економічного розвитку регіональних просторів становлять: географічне положення, природно-кліматичні умови, ресурсний потенціал, демографічний потенціал, структура й рівень спеціалізації господарства, фінансова забезпеченість, рівень соціально-економічного розвитку регіону, рівень капіталізації в регіоні [3].

Відштовхуючись від засадничих принципів системного підходу та теорії систем, регіональну соціально-економічну асиметрію слід розглядати як певний стан розвитку регіону, що виникає у відповідний період (проміжок часу) і характеризується відмінностями (відхиленнями) кількісних та якісних параметрів соціально-економічного розвитку від нормативних (граничних) або середніх значень показників у цілому по країні. Регіональна соціально-економічна асиметрія тісно корелює із явищами диференціації у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів; диспропорцій у територіальній структурі національної економіки; нерівномірності у перебігу регіональних соціально-економічних процесів; посилення соціальної напруженості та неоднорідності у забезпеченні соціальних стандартів рівня та якості життя населення адміністративно-територіальних утворень різних типів; поглиблення міжрегіональної дезінтеграції, зумовленої внутрішніми суспільно-політичними та глобалізаційними чинниками.

Просторовий аспект асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів відображає диференціацію регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку в контексті упорядкування економічного простору держави і передбачає врахування типології регіонів, специфіки та моделей державного стимулювання їх розвитку. Асиметрія регіонального розвитку України зумовлюється і сучасними процесами глобалізації та європейської регіоналізації.

Структурно-системний аспект подолання наслідків регіональної асиметрії спрямований на: формування оптимальних міжгалузевих пропорцій регіональної економіки; впорядкування секторальної та економічної структури регіональної системи; послаблення диспропорцій у формуванні та використанні складових соціально-економічного потенціалу адміністративно-територіальних утворень; забезпечення сталого розвитку регіонів на засадах упорядкування структурно-компонентних пропорцій регіональної економіки.

Організаційно-функціональний аспект впливу на регіональну соціально-економічну асиметрію передбачає: упорядкування функціональної та організаційної структур державного і регіонального управління у сфері реалізації державної регіональної політики; використання організаційно-функціональних механізмів управління територіальним розвитком, а саме – прогнозування, програмування, планування, моніторингу, регіонального маркетингу, механізмів фінансування, управління власністю регіонів тощо [4].

Важливо підкреслити, що асиметрії виникають між регіонами, які мають різний рівень розвитку і характеризуються різною віддаленістю значень показників соціально-економічного стану території від певної точки, центру, стандарту, середнього показника за регіонами та у визначений проміжок часу. Такою точкою зіставлення може бути досягнення в галузях, рівень розвитку за сукупністю галузевих показників або інтегральних показників регіонального розвитку. Як правило, для порівняння приймають середнє значення показника розвитку будь-якої галузі у країні у визначений період часу. Сильні регіони, які займають лідируючі позиції, нарощують розрив порівняно із середнім рівнем у країні, у той час у слабких регіонах спостерігаються тенденції падіння показників економічного розвитку. Тому асиметрія розвитку виявляється лише в певний період часу і є відносною, оскільки виникає тільки в порівнянні з певним значенням.

Соціально-економічна асиметрія регіонів - це стійкі в часі й у просторі розриви (відхилення) в умовах і результатах розвитку об'єктів економічної та соціальної сфер в регіонах, відносно законодавчо або нормативно встановленої системи або визначених розрахунковим шляхом науково обґрунтованих соціальних стандартів, і рівня економічного розвитку регіонів, скорочення яких забезпечує вирівнювання умов для більш повної реалізації конституційних прав громадян у задоволенні соціальних потреб, а в довгостроковому плані сприяє розвитку країни в цілому [5].

Слід відзначити, що регіональні асиметрії можуть обумовлюватися низкою причин: недовикористанням переваг територіального поділу праці, спеціалізації кооперування та комбінування виробництва, нових ринкових форм територіальної

організації виробництва; неоднаковою спроможністю місцевої влади здійснити реформи на регіональному рівні; наданням державної підтримки базовим галузям із високим ступенем територіальної дислокалізації; невідповідністю, незабезпеченістю балансу між стимулюванням територій – «локомотивами» економічного зростання країни в цілому й запровадженням вирівнювальних механізмів для подолання економічної й соціальної нерівності; недовершеністю механізму бюджетного регулювання регіонального розвитку; недостатнім рівнем фінансування державних комплексно-цільових програм підтримки регіонального розвитку тощо.

Отже, асиметрії розвитку регіонів формуються під впливом об'єктивних та суб'єктивних причин, які в свою чергу залежать від історичного розвитку території, наявності відповідних ресурсів (природних, трудових, економічних, екологічних тощо). У зв'язку з цим регіональні асиметрії необхідно досліджувати за відповідними напрямками: міжрегіональні та внутрірегіональні; часткові та загальні; короткострокові та довгострокові; соціальні, економічні, екологічні тощо. Таким чином, проблематику вивчення асиметрії розвитку регіонів доцільно здійснювати системно та комплексно, діагностуючи при цьому передумови їх виникнення, рівень та динаміку, а також ефективність реалізування державної регіональної політики розвитку регіонів.

Список літератури:

1. Божидарнік Н.В. Регіональна асиметрія в Європейському Союзі та механізми її регулювання. Спеціальність 08.05.01 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Суми, 2006. – 17 с.
2. Варналій З.С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: [монографія] / З.С. Варналій. — К.: НІСД, 2007. — 765 с.
3. Решетило В.П. Трудові ресурси регіонів: просторове розміщення та підвищення ефективності використання : [монографія] / В.П. Решетило, Н.С. Міщенко, О.В. Шубна; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 157 с.
4. Дудкіна О. Регіональна соціально-економічна асиметрія: діагностика та шляхи подолання / О. Дудкіна, П. Дудкін // Галицький економічний вісник. — 2012. — №5 (38). — С. 21 - 27.
5. Язлюк Б.О. Регіональний вимір модернізації економіки та подолання асиметрії територіального розвитку. Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. – Херсон, 2013. – 35 с.